

Kunnskapsdepartementet

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Hørings svar – NOU 2020:16 Levekår i byer. Gode lokalsamfunn for alle

Frivillighet Norge takker for muligheten til å svare på høring på NOU 2020:16 Levekår i byer. Gode lokalsamfunn for alle.

Frivillighet Norge er et interessepolitisk samarbeidsforum for frivillig sektor, og representerer flere enn 300 frivillige organisasjoner og mer enn 50 000 lokale lag og foreninger. Vi vil i hovedsak kommentere de delene av utredningen som omhandler frivillighet og frivillige organisasjoner.

Overordnet mener vi at utvalget har gode refleksjoner om verdien av frivillige organisasjoner for lokalsamfunn og demokratiet og av det frivillige engasjementet for hver enkelt. Frivilligheten har vært essensiell i utviklingen av Norge slik vi kjenner det i dag. Mange av de lovpålagte tjenestene som kommunene i dag driver begynte som initiativ i regi av frivillige organisasjoner. Over 60 % gjør en frivillig innsats i løpet av et år, 78 % er medlem i minst én organisasjon og frivillig arbeid bidro med en verdiskaping tilsvarende 78 milliarder kroner i 2018.¹

Frivilligheten har en selvstendig verdi. Det er viktig at frivillige organisasjoners autonomi ligger til grunn for utformingen av politikk som påvirker disse. I Norge har vi et godt utviklet organisasjonsliv med demokratisk oppbygde organisasjoner innenfor et mangfold av samfunnsområder. Dette gir også en rekke positive effekter på samfunnet utover den kjernevirksomheten den enkelte organisasjon bedriver. Flere av disse er fremhevet i denne NOUen.

Vi viser også til vårt hørings svar på NOU 2020:15 Det handler om Norge.²

Lokal frivillighetspolitikk – knekk samhandlingskoden

Utvalget skriver under 16.4.2 «Lokalsamfunn bygges ovenfra og nedenfra» at de mener kommunene bør ha en lokal frivillighetspolitikk. Frivillighet Norge har i lang tid jobbet for nettopp dette og har bred erfaring fra samarbeid med kommuner om utviklingen av deres frivillighetspolitikk. Erfaringer fra dette arbeidet og ressurser for både kommuner og frivillige organisasjoner er samlet på nettstedet «knekk samhandlingskoden».³

¹ <https://www.frivillighetnorge.no/fakta/nokkelfakta-om-frivillighet/>

² <https://www.frivillighetnorge.no/nyheter/demografiutvalget-frivillighet-norges-horingssvar/>

³ <https://samhandlingskoden.no>

Kun 18 % av kommunene har en helhetlig frivillighetspolitikk og det er ikke slik at en frivillighetspolitikk er det samme som en god frivillighetspolitikk.⁴ Frivillighet Norge har utviklet 10 frivillighetspolitiske bud for å gi noen konkrete anbefalinger om hva som fremmer en helhetlig og bærekraftig frivillighetspolitikk.⁵

10 frivillighetspolitiske bud

1. Kjenn frivilligheten i kommunen din
2. Vedta en tverrsektoriell kommunal frivillighetspolitikk
3. Anerkjenn frivillighetens egenverdi
4. Forenkling gir mer frivillighet
5. Tilrettelegg for frivillighetens egenutvikling
6. Skap dialog med frivillighet
7. Anerkjenn og støtt opp om frivillighetens merverdi
8. Gi frie midler
9. Ikke konkurrer med frivilligheten
10. Skap forutsigbarhet for frivilligheten

Utfordringer med kommunal frivillighet

I kapittel 16.4.2 skriver utvalget at: «Utvalget mener det er behov for å styrke relasjonene i lokalsamfunn. Studier har vist at sivilsamfunnet er svekket i noen utsatte områder. Kommuner har i praksis tatt over flere oppgaver, for eksempel fritidstilbud for barn og unge. Det innebærer at det blir færre arenaer der det utvikles interessebaserte relasjoner på tvers av ulike grupper.»

Frivillighet Norge har også registrert at flere kommuner velger å systematisk rekruttere enkeltpersoner som egen frivillige, fremfor å samarbeide med frivillige organisasjoner. Dette er bekymringsfullt og vil kunne svekke organisasjonsmangfoldet og den merverdien frivillige organisasjoner gir i et lokalsamfunn. NOUen påpeker ved flere anledninger denne merverdien, som for eksempel økt tillit eller demokratiutvikling.

- Frivillighet Norge mener at kommunene bør ha som grunnprinsipp at det er frivillige organisasjoner som har frivillige, og at frivillige innslag i kommunal virksomhet skal skje gjennom samarbeid mellom kommune og frivillige organisasjoner.

Kommunen bør ikke konkurrere med frivillige organisasjoner. Det er viktig at det offentlige respekterer frivillige organisasjoners autonomi og la disse utvikle seg på egne premisser. Det innebærer at det offentlige ikke kan bestille fra organisasjonene. Kommunen må samarbeide med og legge til rette for hele bredden av frivillige organisasjoner. Dette mener vi utvalget også belyser godt i sin omtale av behovet for samhandling på tvers av frivillige organisasjoner.

Statlig frivillighetspolitikk – større rom for frivilligheten

Data, analyse og indikatorer

Utvalget foreslår i kap. 16.5.3 og 12.6.5 at det opprettes et statlig koordinert analysemiljø for effekter av tiltak i lokalsamfunn, at det skal tilbys mer leveårsdata på områdenivå og at det skal

⁴ <https://samhandlingskoden.no/faa-har>, <https://www.frivillighetnorge.no/politikk/lokal-frivillighetspolitikk-gjor-samarbeidet-bedre/>

⁵ <https://samhandlingskoden.no/ti-frivillighetspolitiske-bud>

tilbys et analyseopplegg fra statens side samt utvikling av et fast indikatorsett basert på levekårsdataene.

Frivillighet Norges har gjennomført ulike frivillighetspolitiske prosesser i samarbeid med omlag 60 kommuner og flere fylkeskommuner. Vi opplever også at det er et behov for mer informasjon på område- og kommunenivå. Vi ser at det kan være nyttig med mer informasjon, bedre data og analyseverktøy.

- Frivillighet Norge mener at utvikling av indikatorer må skje i samarbeid med frivillig sektor.

Barn og unges fritid

I kap. 16.4.1 understreker utvalget at det at barn og unge deltar på fritidsaktiviteter, har en egenverdi. Frivillighet Norge er glad for at utvalget er så tydelige på dette. Det er viktig at fokuset på merverdiene ikke gjør at en mister egenverdien av synet. Det er bra at utvalget fremhever utfordringene med at organisasjonene må søke støtte til tiltak for å hindre for eksempel at ungdom begynner med rus eller kriminalitet, fremfor å støtte et pågående positivt tiltak som også har en forebyggende effekt. Mange organisasjoner opplever å ofte måtte redefinere vellykkede aktiviteter for å få støtte fra, ofte kortvarige, ordninger basert på utfordringer som har politisk oppmerksomhet. Dette tar viktige ressurser vekk fra det kontinuerlige arbeidet med å skape gode og trygge fritidsaktiviteter i lokalsamfunnene.

Frivillighetens rolle i barn og unges fritid.

Frivillighet Norge har, sammen med regjeringen, KS og flere andre organisasjoner og aktører, signert Fritidserklæringen.⁶ Her er vi enige om alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon, må ha muligheten til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre. Her er nettopp fokuset på *jevnlig deltakelse* i *organisert* fritidsaktivitet viktig. Det for å skape verdifulle fellesskap som gir trygghet. Ved at fritidsaktiviteten er organisert gjennom en frivillig organisasjon opplever også mange barn og unge hva det betyr å delta i demokratiske prosesser. I organisasjonene får de ansvar, tillit og muligheten til å være med å utvikle eget tilbud. Flere, spesielt ungdomsorganisasjonene, er skapt og drevet av ungdommene selv. Frivillige organisasjoners autonomi er viktig for at de skal kunne utvikle seg på medlemmene og deltakerne sine premisser og etter deres interesser og behov. Det er bra at utvalget fremhever at å styrke frivillige organisasjoner også er med på å styrke de unges muligheter til å la sin stemme bli hørt.

Statlige virkemidler

Utvalget slår fast at de statlige virkemidlene på kultur- og fritidsfeltet i hovedsak er økonomiske støtteordninger.

- Frivillighet Norge mener det er viktig at støtte til frivillige organisasjoner i størst mulig grad gis som ubundne midler.

Det er viktig med forutsigbarhet for å kunne utvikle organisasjonen og kultur- og fritidstilbud også over tid. Det er også andre føringer som legges nasjonalt som er viktige for mulighetene

⁶

https://www.regjeringen.no/contentassets/42fc032208724215886755da5d165f1e/folder_fritidserklaeringe_n.pdf

til organisasjonene som er en del av infrastrukturen på kultur- og fritidsfeltet. En av disse er hvilke krav som stilles til kommunene.

- Frivillighet Norge mener at en helhetlig frivillighetspolitikk bør være en del av kommunens planverk og omfatte både hvordan kommunen legger til rette for frivillige organisasjoner og hvordan kommunen og frivillige organisasjoner skal samarbeide.

Hvordan staten samarbeider med frivillige organisasjoner er også viktig. Unødvendig byråkrati og kompliserte krav påfører administrative kostnader som igjen tar ressurser vekk fra organisasjonenes egentlige virke. Dette kan igjen føre til at fritidsaktiviteter blir dyrere enn nødvendig.

Fritidskortet

Utvalget mener at fritidskortet kan være et godt virkemiddel for at alle barn skal ha mulighet til å delta ved å minske de økonomiske barrierene. De understreker at deltakelse har en egenverdi og at barna må selv være med å bestemme hvilke aktiviteter de blir med på.

Frivillighet Norge er glad for at det satses på å øke deltakelsen i faste organiserte fritidsaktiviteter. Vi mener det er avgjørende at ordningen blir enkel å bruke og at den er innrettet for å unngå sosial stigmatisering. Det forutsettes at det ikke tas midler fra overskuddet i Norsk Tipping til å finansiere fritidskortet.

Det er foreløpig uklart hvordan fritidskortet vil fungere i praksis. Det er mange kommuner som nå er piloter for prosjektet, men det er lite nasjonale føringer på praktiske løsninger. Det er viktig for Frivillighet Norge at det ikke velges løsninger som er fordyrende for organisasjonene og med det aktivitetene.

Tilgjengelighet

I NOUen kommer det frem at det enkelte steder ikke er mangel på tilbud som er en utfordring, men at de tilbudene som er, brukes for lite. Mange frivillige organisasjoner driver som hovedformål, eller har som del av sitt virke, fritidsaktiviteter for barn og unge. Gjennom Frivillighet Norge har organisasjonene startet den digitale oppslagstavlen Ungfritid.no⁷ for å synliggjøre de tilbudene som finnes rundt om i lokalsamfunnene. Gjennom Ungfritid.no får også organisasjonene verktøy for rekruttering om mottak av nye deltakere. Dette er et verktøy som vi mener kan virke godt sammen med andre tiltak, som for eksempel fritidskortet. Det er viktig at ikke organisasjonene må sette seg inn i og oppdatere mange ulike plattformer. Dersom en for eksempel har ulike løsninger i alle kommuner vanskeliggjør det samarbeid på tvers og regional og nasjonal kompetanse som støtte til lokale lag og foreninger.

- Frivillighet Norge mener Ungfritid.no må få øremerket statlig finansiering.

Frivillige organisasjoner jobber mye med inkludering og mangfoldig rekruttering, blant annet gjennom prosjektet Alle med⁸ og Mangfoldsplakaten⁹.

⁷ <https://ungfritid.no>

⁸ <https://www.allemed.no>

⁹ <https://inkluderingskoden.no/mangfoldsplakaten>

Frivillighet Norge mener at flere av utvalgets forslag om tiltak for å styrke tilbudet til ungdom er interessante, men legger til grunn at tiltak som involverer frivilligheten skal utvikles i samarbeid med frivilligheten selv.

Organisert og uorganisert

Utvalget skriver i kapittel 16.5.1 at: *«I utsatte områder, der færre driver med organiserte fritidsaktiviteter, har uorganiserte tilbud i form av uformelle møteplasser og fritidsklubber en særlig betydning. I tillegg er det viktig å åpne opp eksisterende arenaer som haller og baner, også for dem som ikke nødvendigvis driver med organisert idrett fra før.»*

Det er viktig at vi ikke legger til grunn av barn og unge som ikke deltar i organiserte aktiviteter heller ikke ønsker å delta. Mange ulike barrierer kan hindre deltakelse og vi må stadig jobbe for at alle som ønsker å være med har muligheten til det. Dersom færre driver med organiserte fritidsaktiviteter kan det også bety at aktivitetene må endres for å inkludere flere, eller at det er andre hindringer som må løses for at flere skal kunne bli med. Dialog er nødvendig for å nå målet i blant annet fritidserklæringen, og for at flere skal nyte godt av fellesskap, mestring og andre fordeler deltakelsen gir.

Begrepene organisert og uorganisert gir heller ikke alltid et godt bilde på hvilke ulike typer fritidsaktiviteter som finnes rundt om i lokalsamfunn. De kan derfor egne seg dårlig til politikkutforming. For eksempel fins organiserte fritidsaktiviteter uten krav om fast oppmøte. Et «drop-in» tilbud i en idrettshall som kommunen er ansvarlig for, vil være en organisert aktivitet.

Tilskuddsordning til nærmiljøarenaer i utsatte områder

Tilgjengelige og egnede lokaler er et stort behov for mange frivillige organisasjoner. Det har blitt spesielt synlig under korona da smittevern har betydd økte utgifter og mindre tilgjengelighet. Noen aktiviteter krever mer av lokalene enn andre. Å styrke frivillige organisasjoners muligheter til å investere i bygg vil kunne gi flere muligheter til gode aktiviteter lokalt.

- Frivillighet Norge mener det skal innføres en egen momskompensasjonsordning for frivillighetsbygg og -anlegg som i dag ikke kvalifiserer for kompensasjon i den ordinære momskompensasjonen for frivillige organisasjoner eller momskompensasjonsordningen for idrettsanlegg.

En slik ordning skal dekke momsutgifter til ny-, på- og ombyggingskostnader til bygg, anlegg og annen fast eiendom.

Frivillighet Norge er positiv til en tilskuddsordning for nærmiljøarenaer, men er usikre på hvorfor det anbefales at spillemidlene skal gjennomgås som konsekvens. Det er viktig at eventuelle nye ordninger utvider muligheten til gode lokaler for frivillig aktivitet og ikke svekker eksisterende ordninger. Vi trenger mer rom for frivillighet, ikke mindre. Det er også bedre med forutsigbare løsninger, fremfor ordninger som krever mye administrative ressurser for usikkert utfall som enkelte søkbare ordninger gjør.

Oppsummering

Frivillighet Norge mener at NOUen viser hvor viktig en robust frivillig sektor er for gode og inkluderende lokalsamfunn. En generell styrking av frivilligheten vil også gi en bedre infrastruktur for gode levekår. Der hvor vi ser utfordringer vil frivilligheten kunne være en del av løsningen, men det er viktig å bevare frivillighetens selvstendighet. Det er nettopp gjennom

frivillighetens autonomi at samhold, tillit, mestring og demokratiutvikling gir en gevinst til lokalsamfunnene i tillegg til den kjerneaktiviteten som utføres.